

Allvarlig kritik mot Kriminalvården, anstalten Kumla, för otillåten avlyssning av ett telefonsamtal mellan en intagen och hans advokat. Även uttalanden om intagnas medverkan i förhandlingar via videolänk

Beslutet i korthet: En intagen medverkade i en rättegång via videolänk från anstalten Kumla, medan hans advokat befann sig i domstolens lokaler. Under en paus i förhandlingen hade den intagne ett telefonsamtal med advokaten, vilket avlyssnades av anstaltspersonalen genom att de också närvarade i videolänksrummet. JO konstaterar att avlyssningen var otillåten och anstalten får därför allvarlig kritik. Utredningen visar att det tidigare saknades förutsättningar för intagna att i sådana här fall ha konfidentiella telefonsamtal med sina advokater under kortare pauser i rättegången. JO understryker att anstalten har ett ansvar för att se till att avlyssningsförbudet i fängelselagen alltid upprätthålls.

Det har kommit till JO:s kännedom att Kriminalvården nyligen har informerat Sveriges Domstolar om att det skulle frigöra stora resurser för myndigheten om förhandlingar via videolänk kan genomföras i större utsträckning. I ljuset av vad som framkommit i ärendet understryker JO bl.a. vikten av att Kriminalvården arrangerar intagnas medverkan på ett sådant sätt att de inte fräntas sin möjlighet till ett effektivt försvar när försvararen befinner sig på annan plats.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 2 januari 2023 framförde AA klagomål mot Kriminalvården, anstalten Kumla. Han anförde bl.a. följande.

Han togs in i anstalten Kumla den 19 januari 2022 och placerades på avskildhetsavdelning för utredning vid riksmottagningen. I februari samma år var han kallad till huvudförhandling i Svea hovrätt och skulle under två förhandlingsdagar närvara via videolänk från anstalten. Hans advokat skulle vara på plats i hovrätten och kontaktade därför anstalten inför detta för att informera om att det behövdes en direktförbindelse, så att de kunde rådgöra under förhandlingen och i pauser. Den första förhandlingsdagen bad han personalen att i en paus ringa upp advokaten, vilket de gjorde. Personalen var dock kvar i rummet och överhörde samtalet. Han ifrågasatte detta och upplyste om att samtalet var konfidentiellt men fick till svar att anstalten bedömde att personal skulle vara närvarande under samtalet. Vid den andra förhandlings-

dagen ringde han upp advokaten under en paus, varpå personalen omedelbart lämnade rummet eftersom de visste att det rörde sig om ett konfidentiellt samtal. De blev emellertid beordrade att återvända. Han hade två samtal med advokaten under respektive förhandlingsdag.

Den 29 augusti 2022 var han kallad att närvara via videolänk från anstalten vid en bevisupptagning i Stockholms tingsrätt. En av hans advokater var på plats i tingsrätten, och även denna gång hade anstalten ordnat en direktförbindelse. Också vid det här tillfället vägrade personalen att lämna rummet när advokaten ringdes upp, varför de överhörde två samtal mellan honom och advokaten.

Utredning

Anmälan remitterades till Kriminalvården för yttrande. I sitt remissvar anförde Kriminalvården, Region Mitt, genom den ställföreträdande regionchefen, bl.a. följande:

Sakförhållanden

Uppgifter om sakförhållanden har inhämtats från verksamhetsområdet (VO) Kumla och kriminalvårdsregistret (KVR). Genom utredningen har sammanfattningsvis följande framkommit.

AA förflyttades från häkte till anstalten Kumla den 19 januari 2022 och placerades i avskildhet enligt 6 kap. 7 § 1 st 2 p FäL på anstaltens avskildhetsavdelning. Den 14 mars 2022 placerades AA i säkerhetsavdelning i anstalten Kumla.

Av dokumentation framgår att en lokal var bokad för förhandling i allmän domstol den 28 februari 2022, där AA skulle delta via videolänk. Det finns dock ingen information om lokalen var bokad till AA för någon förhandling i augusti 2022.

Lokalen som var bokad för förhandlingen ligger i anstaltens säkerhetsavdelning, men utanför det inre skalskydd som finns vid avdelningen. I samma lokal finns även annan elektronisk utrustning utöver videoutrustning, vilket gör att intagna inte kan vistas där utan att personal närvarar för bevakningsupdrag.

De intagna som ville genomföra telefonsamtal med sina advokater i just den lokalen, t.ex. för överläggning i samband med förhandlingar, informerades om att personal då måste kvarstanna i lokalen under samtalet. Telefonsamtalet kom då att ske med s.k. medlyssning, att personal endast hörde vad den intagne sade i telefonsamtalet med advokaten. Det fanns möjlighet för intagna att i stället genomföra telefonsamtal till advokat i ett annat rum särskilt avsett för detta, där personal inte behövde närvara, vilket de också informerades om. Detta rum ligger dock långt från lokalen där videoutrustningen finns och vid korta pauser i förhandlingar fanns det praktiska svårigheter med detta.

AA informerades om detta i samband med förhandlingen den 28 februari 2022, och valde då att genomföra telefonsamtalet med sin advokat i den lokal där personal måste närvara.

Anstalten Kumla har nu ett rum i anslutning till den lokal som används för förhandlingar via videolänk där de intagna kan genomföra sina telefonsamtal med advokater i enrum.

Tillämpliga bestämmelser

Av 7 kap. 4 § fängelselagen (2010:610) (FäL) framgår bl.a. att en intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den

utsträckning det lämpligen kan ske. Sådan kommunikation får dock vägras om den

1. kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom avlyssning enligt 5 §,
2. kan motverka den intagnes anpassning i samhället, eller
3. på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan.

Av de allmänna råden till 7 kap. 4 § FäL, vilka återfinns i 7 kap. Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (2011:1) om fängelse (FARK Fängelse) framgår att med uttrycket lämpligen kan ske avses praktiska förutsättningar för elektronisk kommunikation, t.ex. vad som är möjligt med hänsyn till anstaltens rutiner samt tillgången till personal och utrustning för sådan kommunikation.

Av 7 kap. 5 § FäL framgår att elektronisk kommunikation mellan en intagen och en annan person får avlyssnas om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. De som ska kommunicera med varandra ska i förväg informeras om kontrollen.

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet får inte avlyssnas.

Kriminalvårdens bedömning

I det aktuella fallet har personal på grund av lokalens utformning behövt vara närvarande för att upprätthålla bevakningsuppdrag på AA i samband med en förhandling via videolänk den 28 februari 2022 och då varit närvarande när AA genomfört telefonsamtal till sin advokat. AA har informerats om att personal inte kan lämna den aktuella lokalen och ändå valt att genomföra telefonsamtalet med sin advokat med personal närvarande. Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet får inte avlyssnas, att personal närvarar i samma rum innebär en form av kontroll. Anstalten Kumla har numera ett rum i direkt anslutning till den lokal som används för förhandlingar via videolänk, där intagna kan genomföra sina telefonsamtal med advokater.

AA kommenterade remissvaret. Han gav i samband med detta in bl.a. det protokoll som förts vid bevisupptagningen i Stockholms tingsrätt.

Bedömning

Bestämmelsen i 7 kap. 5 § andra stycket fängeslagen (2010:610), som Kriminalvården har hänvisat till, lämnar inget utrymme för någon form av avlyssning av elektronisk kommunikation mellan en intagen och en advokat när det rör sig om biträde i en rättslig angelägenhet. Ett eventuellt medgivande till avlyssning medför inte någon rätt för en anstalt att frångå förbudet i bestämmelsen. Det är en annan sak att kriminalvårdspersonalen på en intagens begäran kan närvara vid en elektronisk kommunikation för att bistå honom eller henne; bestämmelsen hindrar alltså inte det (se prop. 2009/10:135 s. 86 och 146).

Jag noterar att Kriminalvården inte har kommenterat alla AA:s uppgifter om händelserna i samband med förhandlingen i Svea hovrätt, som går ut på att hans advokatsamtal avlyssnades fyra gånger inom loppet av två dagar. Mycket tyder på att detta ägde rum vid flera tillfällen, men det är i vart fall klart att anstaltspersonal den 28 februari 2022 närvarade i ett videolänksrum i anstalten och då avlyssnade ett telefonsamtal mellan AA och hans advokat, som biträdde honom i en rättslig angelägenhet. AA hade inte begärt personalens bistånd under telefonsamtalet utan uppgav tvärtom till personalen att han

ville att det skulle ske i enrum. Att AA enligt remissvaret skulle ha godtagit att personal ändå närvarade har, som framgått, ingen rättslig betydelse. Avlyssningen har skett i strid med 7 kap. 5 § andra stycket fängelselagen och anstalten förtjänar därför allvarlig kritik.

Enligt Kriminalvårdens yttrande saknas det information om huruvida videolänksrummet var bokad för AA:s räkning i augusti 2022, och myndigheten har följaktligen inte bemött anmälan när det gäller uppgifterna om att avlyssning av advokatsamtal ägde rum då också. I protokollet som AA har skickat in till JO står det antecknat att han vid bevisupptagning i Stockholms tingsrätt den 29 augusti 2022 befann sig i anstalten Kumla och var närvarande via videolänk. Mot denna bakgrund är det något förvånande att Kriminalvården inte har några uppgifter om bokningen av videolänksrummet vid detta tillfälle. Jag bedömer dock att ytterligare utredning inte skulle ge någon klarhet i vad som hände vid sammanträdet och får konstatera att det som framkommit i den här delen inte ger anledning till kritik eller någon åtgärd från min sida.

Av remissvaret framgår att anstalten Kumla tidigare använde sig av ett videolänksrum som var utrustat på det sättet att intagna inte fick lämnas där ensamma utan behövde bevakas av personal. Detta medförde i sin tur att intagna inte i enrum kunde ha telefonkontakt med advokater. Därutöver visar utredningen att det saknades andra rum i närheten med möjlighet till sådana samtal. Jag kan inte dra någon annan slutsats än att ordningen i praktiken innebar att anstalten antingen har nekat intagna som via videolänk medverkat i domstolsförhandlingar att då ha enskilda överläggningar per telefon med sina advokater som funnits på annan plats eller har överträtt det aktuella avlyssningsförbudet. Det är anmärkningsvärt. Anstalten har naturligtvis ett ansvar för att ordna sina lokaler och organisera verksamheten så att fängelselagens bestämmelser alltid kan upprätthållas.

Enligt uppgift ska anstalten numera ha praktiska förutsättningar att erbjuda intagna som närvarar vid förhandlingar och andra möten via videolänk möjlighet att kommunicera enskilt med sina advokater även under kortare pauser. Jag utgår från att anstalten också har informerat berörd personal om gällande regelverk, så att något liknande som det jag nu har behandlat inte inträffar igen.

Det har kommit till min kännedom att Kriminalvården i mars i år informerade Sveriges Domstolar om att det skulle frigöra stora resurser för myndigheten om förhandlingar via videolänk kan genomföras i större utsträckning. Bakgrunden är den utmaning som platsbristen medför för Kriminalvården. (Se dnr KV 2024-3853.) Detta har jag i och för sig inte någon synpunkt på, och det är som myndigheten har understrukit i sin skrivelse rätten som avgör när en part ska inställa sig på det sättet. Med anledning av vad som har kommit fram i det här ärendet vill jag emellertid understryka vikten av att Kriminalvården ser till både att det finns tillräckligt många lämpliga videolänksrum på de olika verksamhetsställena och att arrangemangen säkerställer de intagnas möjlighet till ett effektivt försvar. I det senare ingår självfallet enskilda överläggningar med advokaten, även när han eller hon befinner sig på en annan plats än klienten. Det är en rättssäkerhetsfråga.

Ärendet avslutas.

Beslutet har fattats av JO Katarina Pålsson. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Henrik Starfelt har föredragit ärendet och byråchefen Catrine Björkman har deltagit i beredningen.